

РОЛЬ СТАЛИХ ВИРАЗІВ / РЕПЛІК-КЛІШЕ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЯХ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Людмила Смалько

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Компетентнісний підхід до підготовки фахівця визнаний пріоритетним у системі освіти України і актуалізує необхідність пошуку нових концепцій і технологій підготовки такого фахівця.

У контексті окресленої проблематики дослідження шляхів формування професійно-педагогічної іншомовної комунікативної компетенції цей підхід передбачає обов'язкове залучення до процесу навчання проблемних комунікативних ситуацій, максимально наближених до реального спілкування, знання про особливості організації та структурування висловлювання, про особливості мовної і немовної поведінки у конкретних ситуаціях [1]. Головна мета процесу формування іншомовної професійно-педагогічної комунікативної компетенції студентів – поетапний розвиток цієї компетенції від репродуктивного рівня до продуктивного, творчого.

Проте, аналіз сучасного стану професійної підготовки вчителя з позицій новітніх вимог вказує на те, що можливості практично-орієнтованих форм і методів формування і розвитку навичок професійно-педагогічних комунікацій використовуються недостатньо. Метою цього дослідження було проаналізувати найбільш характерні сталі вирази і репліки-кліше, які виступають фасилітатором оптимізації професійно-педагогічних комунікацій на уроці іноземної мови.

Спілкування у педагогічній діяльності полягає у створенні можливостей організації та координації діяльності окремих її учасників [3]. Цимбалюк І. М. розглядає педагогічне спілкування як основну форму навчальної співпраці. Його продуктивність визначається насамперед цілями і цінностями спілкування, що мають бути прийнятими усіма суб'єктами педагогічного спілкування як імператив їх індивідуальної поведінки [4].

Таким чином, професійно-педагогічні комунікації – це особлива категорія спілкування, специфіка якої обумовлена різними соціально-рольовими та функціональними позиціями суб'єктів цих комунікацій. Щоб педагогічне спілкування було ефективним необхідна наявність таких чинників, як надійність комуніканта, зрозумілість поведінки, урахування зворотнього зв'язку щодо того, настільки правильно його зрозуміли.

Для учня/студента у процесі професійно-педагогічних комунікаціях правильність і автентичність мови вчителя є надзвичайно важливою, оскільки слугує базою для формування у них навичок професійного спілкування у майбутньому і допоможе виробити свій власний стиль педагогічного спілкування безпосередньо у професійній діяльності.

Проведені спостереження за мовою студентів-практикантів і молодих учителів на уроках англійської мови доводять, що мовленнєва діяльність є слабкою ланкою педагогічної діяльності і провокує труднощі у вирішенні комунікативних задач. Досить часто і студенти, і молоді вчителі недбало і не коректно формулюють завдання, неадекватно реагують на навчальні дії учнів, вживають «українізовані» фрази внаслідок незнання, або ж нестачі необхідної професійної лексики і фразеології, переходять на рідну мову, виправдовуючи себе тим, що «все-рівно не розуміють» [2].

Внаслідок того, що вчитель не володіє адекватним набором необхідних типових готових речень, сталих фраз-кліше, що дозволило б йому стимулювати і організовувати бесіду іноземною мовою, координувати мовленнєву діяльність учнів, його думки зосереджені на формі висловлювання і тому мова вчителя у цьому випадку позбавлена природності і емоційної виразності. Лексичний матеріал, який використовується в усному і писемному мовленні за професійним спрямуванням, утворює так звану мову спеціальності і роль реплік-кліше, сталих виразів, мовленнєвих зразків у цій ситуації важко переоцінити.

Фактори, які визначають продуктивний і комунікативно-достатній лексикон – це достатньо складна і багатогранна проблема. Професійна іншомовна

комунікативна компетенція передбачає володіння такими трьома базовими компонентами:

1) термінологічний фонд, який включає оволодіння фразеологічними одиницями різних видів;

2) професійно-орієнтовані мовні структури, від словосполучень, ідіом до речень;

3) функціонально-стильові і жанрові варіанти професійного мовлення, які відповідають ролі комуніканта (викладач – студент, студент – студент, викладач – колеги) у відповідних ситуаціях.

Засвоєння сталих виразів професійно-педагогічних комунікацій є досить ефективним і надзвичайно важливим компонентом комунікативної компетенції, оскільки робить мовлення природнім та емоційно забарвленим у різних навчальних ситуаціях. Мова вчителя на уроці іноземної мови педагогічно спрямована. Мотивація її полягає у реалізації не просто мовленнєвої, а насамперед професійно-педагогічної діяльності. Лексичний матеріал для професійно-педагогічних комунікацій іноземною мовою ми класифікуємо за функціональним принципом.

Перш за все, сталі вирази класифікуємо на такі дві основні групи: 1) вчитель – студенти; 2) студенти – вчитель. Наприклад: **teacher to student classroom English:** *What's the problem?; Are you ready?; Excellent.; That's correct.; Could you speak louder, please?; I can't hear you.; Let's go/start.; That's right.; Now let's go/move on to...; One more time.; Perfect.; Pronounce each word.; Listen carefully.;* **student to teacher classroom English:** *Can I come to your office?; How should I pronounce «...»?; How do you pronounce this word?; What does «...» stand for?; Would you give us an example?; How do you spell that?; Could you explain a little bit more?; What do you mean?; What is the difference between ...?; I didn't understand today's lesson.; I don't understand the homework.; When is the homework due?; Excuse me, can I talk to you for a minute?; I'm sorry I am late.; Can I go to the restroom?; Can we change seats? тощо.*

За цим же функціональним принципом усі фрази-кліше та ідіоми класного вжитку можна класифікувати наступним чином: привітання, спонтанні реакції вчителя, концентрація уваги, спонукання до навчальних дій, заохочення/похвала/зауваження, перевірка розуміння тощо. Наприклад: **спонтанні реакції вчителя:** *Thank you.; You're welcome.; Bless you!; Do you feel well?; Sorry (apologize).; Sorry? (say it again);* **концентрація уваги:** *Listen...; Look...; Pay attention...; So now, listen to...; I have a question for you.; What's up?;* **спонукання до навчальної дії:** *Write down the following sentence.; Repeat after me....; Check your answers...; Work in groups.; Get together in groups of four.; Speak louder, please.; Stop interrupting.; Memorize.; Can you spell it? / How do you spell it?;* **заохочення:** *Right!; You're right!; Well done!; Very well!; Good.; Good job / Great job!; Excellent!; Fabulous!; That's fine!; Go on / Let's continue.; Go ahead.;* **терпимість:** *Try again.; Once more / again; Say it again.; I haven't got it.; Can you repeat, please?; What do you mean by.....?; It's the other way round!; Relax!;* **перевірка розуміння:** *Do you understand me?; Is it clear?; What's the meaning of «...»?; Have you finished?; Any questions so far?; Who knows the answer?; What else?;* **спонукання до дискусії:** *Who would like to say something?; Do you agree ...?; Could you say a little more about that?; Can you elaborate on that?; What do you think ...?; What comparison can you make between ...?; What is the point made by the author of this article?;* **уточнення:** *In other words ...; If I understand you correctly, you mean ...; This brings us to our major question ...; Could you restate your point?; I'm not sure I understand;* **наведення прикладів:** *For example.; Take ..., for example.; To be more specific ...; Let me give you an example;* **перекличка:** *Who's absent today?; Time to take roll.; Anyone M.I.A. (missing in action); Who's gone A.W.O.L. (Absent without leave);* **запізнення:** *You're late.; The doors will be locked ten minutes into the period.; Tardiness reflects a lack of respect for your teacher.; Two «lates» equals an absence.; Don't worry: Better late than never, right?; Don't tell me, you were born too late, right?; You're not late, you're just early for next week, right? тощо.*

Досить ефективними в аспекті спонукання до дії є прямі запитання різних типів. Варто зазначити, що вчителі нехтують уживанням розділових запитань, які характерні для англійської культурної традиції і є чудовим інструментом спонукання до мовлення.

Однак, коли йдеться про оволодіння спеціальною фразеологією, то репродуктивна діяльність ніколи не стане тлом для справжніх фахових знань. Тлом для активного продуктивного володіння професійно-педагогічним комунікативним лексиконом має стати використання інтерактивних методів і прийомів навчання. Серед різноманіття таких методів, як одну із найбільш ефективних для засвоєння зазначеного вище лексикону, виділяємо методику *Microteaching*, яка широко використовується у зарубіжній практиці підготовки майбутніх вчителів. Ця методика дає можливість студентам тренувати ключові вміння, виступаючи у ролі вчителя зі своїми одногрупниками [5]. Студент планує і представляє якийсь один фрагмент уроку на 5-10 хв., який може бути записаним на відео, але з обов'язковим наступним обговоренням у групі, аналізом помилок тощо. Ця методика дає можливість не лише студентові, який представляв фрагмент уроку, побачити свої помилки, а й іншим запам'ятати «провали» свого колеги та уникати їх у майбутньому. *Microteaching* підвищує у студента впевненість у собі під час роботи у реальних навчальних ситуаціях, дає можливість довести до автоматизму сталі вирази, репліки-кліше класного вжитку. Таким чином, оволодіння комунікативно-достатнім лексиконом допоможе студенту-практиканту і вчителю ефективно і коректно здійснювати цілеспрямовані мовленнєві дії на уроці.

Література: 1. Галинська О. М. Лінгвокультурна інформація англійських і українських інтелектуальних фразеологізмів : монографія / О. М. Галинська. – Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф. , 2013 – 276 с. 2. Землянская О. В. Профессиональная речь учителя как средство организации оптимального педагогического общения на уроках иностранного языка. – М. : Компания Спутник + , 2007. – 69 с. 3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: навчальний посібник / Л. І. Кайдалова. – Харків : Вид-во НФаУ. – 2009. – 136 с. 4. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: навчальний посібник / І. М. Цимбалюк. – К. : Професіонал, 2004. – 304 с. 5. Folley R. P. Microteaching for teacher training. – Public Health Pap. 1978 ; P. 61 – 80.